MAHARASHTRA ACT IV OF 1971

THE MAHARASHTRA ESSENTIAL SERVICES MAINTENANCE ACT, 1970

महाराष्ट्र विधानमंडळाच्या पुढील अधिनियमास राष्ट्रपती यांची संमती दिनांक ६ जानेवारी १९७१ रोजी मिळाली असल्यामुळे तो याद्वारे सर्व लोकांच्या माहितीसाठी [illegible] आहे.

बी. पी. दलाल,
सचिव, महाराष्ट्र शासन,
विधि व न्याय विभाग.

MAHARASHTRA ACT No. IV OF 1971

AN ACT TO PROVIDE FOR THE MAINTENANCE OF CERTAIN ESSENTIAL SERVICES AND THE NORMAL LIFE OF THE COMMUNITY

[राष्ट्रपती यांची संमती मिळाल्यानंतर **महाराष्ट्र शासन राजपत्रात** दिनांक ११ जानेवारी १९७१ रोजी प्रथम (इंग्रजीत) प्रसिद्ध केलेला]

सन १९७१ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ४

समाजातील विवक्षित अत्यावश्यक सेवा आणि नेहमीचे व्यवहार चालू ठेवण्याची तरतूद करण्याकरिता अधिनियम.

ज्याअर्थी, समाजातील विवक्षित आवश्यक सेवा आणि नेहमीचे व्यवहार चालू ठेवण्यासाठी तरतूद करणे इष्ट आहे; **त्याअर्थी,** भारतीय गणराज्याच्या एकविसाव्या वर्षी, याद्वारे, पुढील अधिनियम करण्यात येत आहे :—

१. (१) या अधिनियमास, महाराष्ट्र अत्यावश्यक सेवा परिरक्षण अधिनियम, १९७० असे म्हणता येईल. संक्षिप्त नाव, व्याप्ति व मुदत.

(२) तो संपूर्ण महाराष्ट्र राज्यास लागू होईल.

(३) तो, ३१ डिसेंबर १९७३ हा दिवस धरून उक्त तारखेपर्यन्त अमलात राहील आणि त्यानंतर त्याची मुदत संपेल; आणि मुंबई सामान्य परिभाषा अधिनियम, १९०४ याचे कलम ७ हे, हा अधिनियम जणू एखाद्या महाराष्ट्र अधिनियमाद्वारे रद्द करण्यात आला असल्याप्रमाणे, या अधिनियमाची मुदत संपल्यावर, लागू होईल.

२. **व्याख्या** (१) संदर्भावरून अन्यथा अर्थ अपेक्षित नसेल तर या अधिनियमात,—

(अ) "अत्यावश्यक सेवा" म्हणजे—

(एक) जिच्या संबंधात राज्य विधानमंडळास कायदे करण्याची शक्ती आहे अशी उतारू किंवा माल यांचे, जमिनीवरून किंवा पाण्यावरून, वहन करणारी कोणतीही परिवहन सेवा;

३०

(दोन) जिच्या संबंधात राज्य विधान मंडळास कायदे करण्याची शक्ती आहे अशी, गॅस किंवा पाणी किंवा वीज पुरवठा करण्याच्या संबंधातील कोणतीही सेवा ;

(तीन) रुग्णालये व दवाखाने यांच्यासह, आरोग्य व स्वच्छता राखण्याच्या संबंधातील कोणतीही सेवा ;

(चार) राज्याच्या कामकाजाच्या संबंधातील सरकारी सेवा आणि पदे आणि तसेच राज्य विधानमंडळाच्या सभागृहाचा सचिवालयीन कर्मचारी वर्ग म्हणून नियुक्ती केलेले आणि उच्च न्यायालयाचे अधिकारी व सेवक;

(पाच) ज्या बाबीसंबंधी राज्य विधानमंडळास कायदे करण्याची शक्ती आहे अशा बाबींशी संबंधित असलेली आणि अशा बाबींशी संबंधित असलेल्या ज्या कोणत्याही इतर सेवेतील किंवा नोकरीतील किंवा नोकऱ्यांच्या वर्गातील संपामुळे राज्य शासनाच्या मते, कोणतीही सार्वजनिक सुरक्षितता राहण्यास किंवा समाजजीवनास अत्यावश्यक असलेल्या वस्तूंचा पुरवठा व सेवा चालू रहाण्यास बाधा पोहोचेल किंवा समाजास गंभीर स्वरूपाची गैरसोय सोसावी लागेल आणि या अधिनियमाच्या प्रयोजनार्थ (राज्य शासन) **शासकीय राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे जी अत्यावश्यक सेवा असल्याचे जाहीर करील अशी कोणतीही इतर सेवा किंवा नोकरी किंवा नोकऱ्यांचा वर्ग ;

(ब) "संप" म्हणजे, कोणत्याही आवश्यक सेवेत कामावर लावलेल्या व्यक्तींच्या गटाने एकत्रितपणे काम बंद करणे किंवा अशा रीतीने ज्या व्यक्ती कामावर असतील किंवा होत्या अशा कितीही व्यक्तींनी काम चालू ठेवण्यास किंवा काम स्वीकारण्यास एकविचाराने किंवा एकमताने नकार देणे; आणि त्यात,—

(एक) कोणतीही अत्यावश्यक सेवा चालू ठेवण्यासाठी अतिकालिक काम करणे आवश्यक असेल त्याबाबतीत असे [illegible] करण्यास नकार देणे;

(दोन) कोणत्याही अत्यावश्यक सेवेतील [illegible] थांबण्यात किंवा सारतः ते कमी होण्यात ज्या कोणत्याही इतर वर्तणुकीची परिणती होण्याचा संभव असेल किंवा होईल अशी कोणतीही इतर वर्तणूक

—याचा समावेश होईल.

(२) पोट-कलम (१) [illegible] खंड (अ) च्या उपखंड (पाच) अन्वये काढण्यात आलेली प्रत्येक अधिसूचना, ती काढण्यात आल्यानंतर, राज्य विधानमंडळाचे अधिवेशन चालू असेल तर तावडतोब व जर त्याचे अधिवेशन चालू नसेल तर सभागृहाच्या पुढील अधिवेशनाचा प्रारंभ होईल तेव्हा पहिल्या दिवशी त्याच्या प्रत्येक सभागृहापुढे ठेवण्यात येईल. आणि ती अशा रीतीने ठेवण्यात आल्याच्या तारखेपासून किंवा, यथास्थिती, राज्य विधानमंडळाची पुन्हा बैठक भरल्यापासून चाळीस दिवसांच्या समाप्तीनंतर, त्या मुदतीच्या समाप्तीपूर्वी ती अधिसूचना काढण्यास मान्यता देणारा ठराव राज्य विधानमंडळाच्या दोन्ही सभागृहांनी संमत केला नसेल, तर, प्रवर्तनात राहणे बंद होईल.

या कलमाद्वारे किंवा तदन्वये कोणतीही अधिसूचना अमलात असण्याचे बंद होईल त्याबाबतीत अशा रीतीने तिचा अमल बंद होणे ही गोष्ट अशा समाप्तीपूर्वी केलेल्या किंवा करण्याचे वर्जिलेल्या कोणत्याही गोष्टीस बाधक ठरणार नाही.

स्पष्टीकरण.—राज्य विधानमंडळाची सभागृहे पुन्हा बैठकीसाठी निरनिराळ्या ठिकाणी बोलाविण्यात आली असतील त्या तारखांपैकी जी उशीराची तारीख असेल त्या तारखेपासून चाळीस दिवसांची मुदत मोजण्यात येईल.

विवक्षित नोकऱ्यांमधील संपास मनाई करण्याची शक्ती.

३. (१) लोकहिताच्या दृष्टीने तसे करणे आवश्यक किंवा इष्ट आहे अशी राज्य शासनाची खात्री पटल्यास, त्यास, सामान्य किंवा विशेष आदेशाद्वारे, त्या आदेशात विनिर्दिष्ट करण्यात आलेल्या कोणत्याही अत्यावश्यक सेवेतील संपास मनाई करता येईल.

(२) पोट-कलम (१) अन्वये काढण्यात आलेला आदेश, त्याच्यामुळे ज्यांच्यावर परिणाम होत असेल अशा व्यक्तींच्या निदर्शनास आणण्यासाठी राज्य शासनास जी रीत उत्तम वाटेल, त्या रीतीने प्रसिद्ध करण्यात येईल.

(३) पोट-कलम (१) अन्वये काढण्यात आलेला आदेश फक्त सहा महिने अमलात राहील परंतु लोकहिताच्या दृष्टीने तसे करणे आवश्यक किंवा इष्ट आहे अशी राज्य शासनाची खात्री पटल्यास राज्य शासनास, तशाच रीतीने प्रसिद्ध केलेल्या तत्सम आदेशाद्वारे, त्याची मुदत सहा महिन्यांपेक्षा अधिक नसेल इतक्या मुदतीकरिता वाढविता येईल.

(४) पोट-कलम (१) अन्वये एखादा आदेश काढण्यात आल्यानंतर,—

[illegible] कोणत्याही अत्यावश्यक सेवेतील कोणत्याही व्यक्तीने संपावर जाता किंवा राहता कामा नये;

(ब) अशा सेवेत नोकरीस असलेल्या व्यक्तींनी तो आदेश काढण्यापूर्वी किंवा त्यानंतर जाहीर केलेला किंवा सुरू केलेला कोणताही संप अवैध ठरेल.

(५) या कलमान्वये केलेला कोणताही आदेश, कोणत्याही वेळी, तत्सम आदेशाद्वारे राज्य शासनास विखंडित करण्यात येईल; परंतु अशा विखंडनामुळे त्याअन्वये योग्यरीतीने केलेल्या किंवा करू दिलेल्या कोणत्याही गोष्टीच्या पूर्वीच्या प्रवर्तनावर परिणाम होणार नाही; आणि त्याचा या अधिनियमाविरुद्ध केलेल्या कोणत्याही गुन्ह्याच्या संबंधात उपार्जित किंवा पत्करलेले कोणतेही दायित्व किंवा भार किंवा झालेली कोणतीही शास्ती किंवा शिक्षा यावर विपरीत परिणाम होणार नाही.

(६) (अ) विधानपरिषदेचा सभापती आणि विधानसभेचा अध्यक्ष यांच्या विनंतीनुसार असेल त्याखेरीज, राज्य विधानमंडळाच्या सभागृहाचा सचिवालयीन कर्मचारी वर्ग म्हणून नियुक्त केलेल्या व्यक्तींच्या बाबतीत;

(ब) उच्च न्यायालयाचे मुख्य न्यायमूर्ति यांच्या विनंतीनुसार असेल त्याखेरीज, उच्च न्यायालयाचे अधिकारी व कर्मचारी यांच्या बाबतीत;

पोट-नियम (१) किंवा पोट-कलम (२) किंवा पोट-कलम (५) अन्वये कोणताही आदेश काढता येणार नाही.

बेकायदेशीर संपाबद्दल शास्ति.

४. या अधिनियमान्वये बेकायदेशीर असलेला संप सुरू करणाऱ्या किंवा अशा कोणत्याही संपावर जाणाऱ्या किंवा राहणाऱ्या, किंवा अन्यप्रकारे भाग घेणाऱ्या कोणत्याही व्यक्तीस, दोषसिद्धीनंतर सहा महिने मुदतीपर्यन्त वाढविता येईल अशा कैदेची किंवा दोनशे रुपयांपर्यन्त वाढविता येईल अशा दंडाची शिक्षा दिली जाईल किंवा या दोन्ही शिक्षा दिल्या जातील.

चिथावणी वगैरे देण्याबद्दल शास्ति.

५. या अधिनियमान्वये जो बेकायदेशीर असेल अशा संपास चिथावणी देणाऱ्या, त्यात भाग घेण्यास इतर व्यक्तींना उद्युक्त करणाऱ्या किंवा अन्यप्रकारे त्याच्या पुरःसरणार्थ वागणाऱ्या कोणत्याही व्यक्तीस, दोषसिद्धीनंतर, एक वर्ष मुदतीपर्यन्त वाढविता येईल अशा कैदेची किंवा एक हजार रुपयांपर्यन्त वाढविता येईल अशा दंडाची शिक्षा दिली जाईल किंवा या दोन्ही शिक्षा दिल्या जातील.

बेकायदेशीर संपांना वित्तीय सहाय्य देण्याबद्दल शास्ति.

६. या अधिनियमान्वये बेकायदेशीर असलेल्या संपाच्या पुरःसरणार्थ किंवा त्यास पाठिंबा देण्यासाठी जाणून बुजून जी व्यक्ती कोणताही पैसा खर्च करील किंवा पुरवील तिला, दोषसिद्धीनंतर एक वर्ष मुदतीपर्यन्त वाढविता येईल अशा कैदेची किंवा एक हजार रुपयांपर्यन्त वाढविता येईल अशा दंडाची शिक्षा दिली जाईल किंवा या दोन्ही शिक्षा दिल्या जातील.

कलम ४, ५ किंवा ६ ही शिस्तभंगाच्या कारवाईखेरीज अतिरिक्त म्हणून असणे.

७. कोणतीही व्यक्ती किंवा तिच्या सेवेच्या किंवा नोकरीच्या अटी व शर्तीमुळे शिस्तभंगाच्या स्वरूपातील ज्या कोणत्याही कारवाईला किंवा त्यांच्या अनुषंगाने होणाऱ्या ज्या कोणत्याही परिणामाना उत्तरदायी होईल त्या कारवाईला किंवा परिणामाना कलम ४, ५ किंवा ६ यान्वये घेण्यात आलेल्या कोणत्याही कारवाईमुळे बाधा पोहोचणार नाही व ती त्याना अतिरिक्त म्हणून राहील.

अधिपत्राविना अटक करण्याची शक्ती व अपराध बेजमानती असणे.

८. फौजदारी व्यवहार संहिता, १८९८ यामध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, या अधिनियमाखालील कोणताही अपराध कोणत्याही व्यक्तीने केला आहे असा जिच्याबाबत सकारण संशय वाटत असेल अशा कोणत्याही व्यक्तीस कोणत्याही पोलिस अधिकाऱ्यास अधिपत्राविना अटक करता येईल व या अधिनियमाखालील सर्व अपराध बेजमानती असतील.

अधिनियम इतर कायद्यावर अधिभावी असणे.

९. या अधिनियमाच्या किंवा तदन्वये काढलेल्या कोणत्याही आदेशाच्या तरतुदींशी विसंगत असे इतर काहीही मुंबई औद्योगिक संबंध अधिनियम, १९४६ व औद्योगिक विवाद अधिनियम, १९४७ किंवा त्या त्यावेळी अमलात असलेला इतर कोणताही कायदा यात अंतर्भूत असले तरीही, या तरतुदी प्रभावी राहतील.

सन १९७० चा महाराष्ट्र अध्यादेश चार रद्द करणे.

१०. महाराष्ट्र अत्यावश्यक सेवा परिरक्षण अध्यादेश, १९७० हा याद्वारे रद्द करण्यात येत आहे.

(यथार्थ अनुवाद)

वा. ना. पंडित,

भाषा संचालक, महाराष्ट्र राज्य.